

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

На тему:

**РОЛЬ АСПЕКТУАЛЬНИХ ЧАСТОК В УТВОРЕННІ ЧАСОВИХ ФОРМ В
СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ**

Студентки IV курсу групи Пкит 10-19
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
Освітньої програми:
Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації: 035.065 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
китайська

Хилевич Маргарита Сергіївна

Науковий керівник :

к. філос. н., доц., Беля В.В

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1 “Визначення поняття аспектуальності в китайській мові”	5
1. Дослідження аспектуальності в китайській мові вітчизняними та зарубіжними вченими.....	5
2. Опис аспектуальних часток та їх роль у творенні часових форм.....	10
Висновки до Розділу 1.....	18
Розділ 2 “Дослідження аспектуальних часток та їх функцій у китайській мові”	20
1. Аналіз особливостей утворення часових форм з використанням аспектуальних часток.....	20
2. Аналіз використання аспектуальних часток у творенні часових форм та їх співвідношення з контекстом.....	27
Висновки до Розділу 2.....	31
Висновок	32
Анотація	34
Список використаних джерел	35

ВСТУП

Курсова робота постає важливим складником організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Цей освітній компонент формує низку загальних та фахових компетенцій здобувача: здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; здатність проведення досліджень на належному рівні; здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні; здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів тощо.

Китайська мова - це одна з найдавніших мов світу, яка має багату історію та культурне значення. Ця мова відрізняється від інших мов світу не лише своїми лексичними та граматичними особливостями, але й системою утворення часових форм.

Одним з ключових елементів утворення часових форм китайської мови є аспектуальні частки. Аспектуальні частки - це окремі слова, які виконують важливу роль у визначенні часового значення дієслова та змінюють його аспектуальні характеристики.

Актуальність роботи : Актуальність роботи полягає у тому, що китайська мова є однією з найбільш поширених мов світу, яка має багату історію та культурне значення. Ця мова відрізняється від інших мов світу не лише своїми лексичними та граматичними особливостями, але й системою утворення часових форм, що викликає певні труднощі у вивченні китайської мови.

Дослідження ролі аспектуальних часток у формуванні часових форм в китайській мові може бути корисним для подальшого розвитку лінгвістичної науки, оскільки воно сприяє більш глибокому розумінню особливостей мови та допомагає вирішувати питання, пов'язані зі структурою мови, граматикою та семантикою. Таким чином, дана курсова робота є актуальною та важливою для вивчення китайської мови та лінгвістичної науки загалом.

Метою даної курсової роботи є дослідження ролі аспектуальних часток у формуванні часових форм в китайській мові.

Досягнення мети передбачає розв'язання наступних завдань :

1. Вивчення основних типів аспектуальних часток та їх функцій у китайській мові.
2. Аналіз взаємодії аспектуальних часток з дієсловами та іншими граматичними елементами для утворення часових форм.
3. Визначення особливостей утворення часових форм залежно від типу аспектуальної частки та контексту вживання.

Об'єктом дослідження є роль аспектуальних часток в утворенні часових форм в китайській мові.

Предметом дослідження є аспектуальні частки в китайській мові.

Методи дослідження :

1. Аналіз літератури: дослідження граматичної структури китайської мови та основних типів аспектуальних часток, їх функцій та взаємодії з іншими граматичними елементами.
2. Дослідження вживання аспектуальних часток та їх впливу на утворення часових форм на прикладі текстів китайської мови, зібраних з різних джерел, таких як газети, журнали, інтернет-ресурси.

Практичне значення цієї курсової роботи полягає в вдосконаленні навичок вивчення китайської мови: дослідження ролі аспектуальних часток у формуванні часових форм допоможе студентам глибше зрозуміти граматику китайської мови та поліпшити свої навички вивчення мови. Поліпшенні якості викладання китайської мови: дослідження ролі аспектуальних часток у формуванні часових форм може бути корисним для викладачів китайської мови, оскільки вони зможуть краще розуміти граматичні особливості мови та підходити до навчання студентів більш систематично та ефективно. Поліпшенні комунікації з носіями китайської мови: знання особливостей утворення часових форм з використанням аспектуальних часток дозволить спілкуватися з носіями мови більш точно та зрозуміло. Підвищенні інтересу до вивчення китайської мови: дослідження граматичних особливостей китайської мови може зацікавити студентів та зробити вивчення мови більш цікавим та змістовним.

Структура роботи. Курсова робота складається з вступу, двох розділів, висновків, анотації та списку використаних джерел. Обсяг роботи становить

РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АСПЕКТУАЛЬНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1 Дослідження аспектуальності в китайській та українській мовах вітчизняними та зарубіжними вченими.

Аспект - це лінгвістична категорія, яка визначає спосіб дії чи стану в часі. Аспектуальні форми можуть використовуватися для вираження того, чи є дія закінченою, незакінченою або повторюваною в певний час.

Аспектологія може бути визначена як галузь науки про граматичну будову і граматичну семантику, що вивчає категорію дієслівного виду (в міжнародній термінології “аспекту”) і, ширше, всю “сферу аспектуальності” велику область мови, що включає крім виду різні явища, подібні або суміжні з видом в змістовному, функціонально - семантичному відношенні.

Аспектуальність є новим поняттям в лінгвістиці, яке з'явилося в сучасному мовознавстві. До початку ХХ ст. термін "аспект" не використовувався в лінгвістиці, а категорії, що зараз відносяться до аспекту, описувалися як часові форми, що мали аспектуальне та темпоральне значення. Протягом останніх десятиліть значна кількість мовознавців зосереджує свою увагу на дослідженні граматичної та семантичної категорії аспектуальності.

Аспектуальна характеристика є однією з найбільш складних проблем у сучасному мовознавстві. Протягом багатьох десятиліть ця функціонально-семантична категорія була предметом лінгвістичних досліджень у різних мовах. Різні наукові течії проводили велику роботу з виявлення специфіки як самої категорії аспектуальності, так і засобів її вираження. Проблема категорії аспектуальності привертала увагу великої кількості дослідників, серед яких можна відзначити А. В. Бондарка (Бондарко, 2009), Ю. С. Маслово (Маслов, 2004), І. Р. Вихованця (Вихованець, 1988), А. А. Залізняка (Зализняк, 2000), К. Сміта (Smith, 1997), Е. Кошмідер, О. Есперсена (Есперсен, 1958), Б. Комрі (Comrie, 1976), Дж. Байбі (Bybee, 1985), О. Даля (Dahl, 1985), Р. Бінніка (Binnick, 1991), С. Г. Татевосова (Татевосов, 2015), В. Крофта (Croft, 2013) та К. Баха (Bache, 1994).

Відповідно до таксономії граматичних категорій, запропонованої Дж. Лайонсом, аспект разом із темпоральністю відносяться до групи вторинних граматичних категорій, які також називають спеціальними граматичними категоріями.

Лінгвіст О.В. Бондарко запропонував термін "аспектуальність" та визначив цю категорію як "змістовну характеристику дії, яку виражають морфологічні, словотворчі та лексичні засоби у сполученні зі синтаксичними елементами речення".

Аспектуальність об'єднує за ознакою подібності змісту різнорівневі і різнопланові засоби мови. Розмежувавши в попередньому викладі семантичні сфери аспектуальності, часу і таксису, ми повинні провести нове розмежування: потрібно відокремити вид як граматичну категорію від всіх інших елементів аспектуальності, що носять не чисто граматичний або не цілком граматичний характер. Якщо відмежування виду від часу і від таксису проводилося за допомогою семантичного критерію, тобто в плані змісту, то нове відмежування виду відноситься до плану вираження.

Йдеться перш за все про розрізнення "відкритої" та "прихованої" граматики, або про розрізнення чисто граматичних явищ, та явищ "змішаних", лексико-граматичних, а також про розрізнення граматичних форм і синтаксичних поєднань.

Відкритим граматичним протиставленням ми називаємо таке, яке тією чи іншою мірою відрізняється від лексичних відмінностей і принаймні в значній частині випадків - виступає при збереженні лексичної тотожності, тобто здатне проявитися в рамках одного лексичного значення, як протиставлення словоформ однієї лексеми. Для прикладу можуть служити категорії відмінка, числа, категорії часу, способу, ступенів порівняння прикметників і прислівників, визначеності або невизначеності імені або іменної групи.

Приховане граматичне протиставлення, навпаки, носить завжди змішаний, двоїстий, лексико-граматичний характер. Граматична відмінність

тут завжди поєднана з лексичною, більш того - вона “захована” в лексичному значенні, ніби підпорядкована йому.

Про вид доречно говорити лише стосовно таких мов, в яких ті чи інші аспектуальні значення (тобто значення, що відносяться, згідно з визначенням, згаданим вище, до протікання і розподілу дієслівної дії в часі) отримують відкрите (або чисте) граматичне вираження, тобто в значній частині дієслівної лексики виступають як протиставлення словоформ одного дієслова. Таке внутрішнє лексичне граматичне протиставлення є морфологічним в широкому сенсі незалежно від того, втілюється воно в синтетичних або в аналітичних словоформах. У плані вираження, воно глибоко відмінне як від явищ, що відносяться до області прихованої граматики, так і від рівного роду синтаксичних поєднань, які ще не перетворилися в аналітичні форми.

Ті аспектуальні значення, які отримують приховане граматичне вираження, тобто виступають в якості категоріальних компонентів лексичного значення дієслів, складають систему аспектуальних класів і підкласів дієслівної лексики.

Згідно з думкою мовознавця Ю. С. Маслова, предметом дослідження в аспектології є дієслівний вид (аспект) та всі аспектуальні явища, які включають видові та суміжні значення, що виражаються різними мовними засобами (Маслов, 1962, с. 23). Поміж граматичними аспектуальними та аспектуально-темпоральними категоріями, аспектологія також досліджує аспектуальні класи дієслів та їхні підкласи, а також різні компоненти контексту, які можуть впливати на аспектуальність, і представлені недієслівними мовними засобами та синтаксисом.

О.В. Бондарко вважається одним з перших дослідників, який визначив основні мовні засоби для вираження категорії аспектуальності, а саме:

- 1) систему граматичних (морфологічних) форм, які мають спільний граматичний зміст - категорію виду (аспекту).

2) видові утворення та їх групування, що характеризуються неповною граматиалізацією; 3) видові елементи форм з видо-часовим значенням;

4) сполучення з фазовими дієсловами та інші аналітичні аспектуальні конструкції;

5) синтаксичні засоби з додатковими аспектуальними функціями;

6) акціональні класи;

7) опозиція граничних/неграничних дієслів;

8) лексичні обставинні показники;

9) різні комбіновані засоби аспектуального контексту, в т.ч. ті, що відносяться до «прихованої» граматики(Бондарко, 2001, с. 76).

Аспектуальні класи представлені такими групами, як дієслова дії та дієслова не дії або граничні, неграничні і подвійні за ознакою граничності/неграничності дієслова.

У деяких мовах розмежування дієслів дії, або динамічних, і дієслів не дії (стану і відносин), або статичних, виступає дуже чітко. До статичних належать тут дієслова існування, положення тіла, емоційних станів і чуттєвого сприйняття, дієслова зі значенням типу “спати”, “не спати”, “мовчати”. Дослідники відзначають архаїчність структури статичних дієслів, бідність їх парадигми в порівнянні з парадигмою динамічних дієслів, їх близькість до імен.

Дієслівний вид як граматична категорія існує не у всіх мовах. Але аспектуальне значення, так чи інакше виражене, представлене всюди. У ряді мов, таким чином, є аспектуальність без виду (“аспектуальність без аспекту”) або, як її іноді називають, “акціональна”. Але і в тих мовах, де є вид, звичайно не всі аспектуальні значення виражається тільки за допомогою виду; в вираженні цих значень завжди тією чи іншою мірою беруть участь і різні інші, окрім виду, елементи аспектуальності.

Основні типи аспектуальних форм в мовах включають наступні:

1. Закінчений аспект - це форма, яка виражає дію, що вже була завершена в певний момент часу. В українській мові, це виражається

дієсловами минулого часу, такими як “зробив”, “написав”, “приготував” і т.д. У китайській мові, це може бути виражено за допомогою часток 了 (le), 过 (guò) або за допомогою дієслів, які вказують на закінчену дію.

2. Незакінчений аспект - це форма, яка виражає дію, яка триває в певний момент часу або повторюється. В українській мові, це виражається дієсловами теперішнього часу, такими як “роблю”, “пишу”, “готую” і т.д. В китайській мові, це може бути виражено за допомогою часток 在 (zài), 一直 (yìzhí) або за допомогою дієслів, які вказують на тривалу дію.

3. Перфективний аспект - це форма, яка виражає закінчення дії, яка впливає на сучасний момент. В українській мові, це може бути виражено дієсловом “зробив”, “написав”, “приготував” та іншими дієсловами, які вказують на закінчену дію в минулому, але знаходять своє відображення на сучасний момент.

Розглянемо аспектуальність в українській та китайських мовах.

Українська мова має два види аспекту: доконаний і недоконаний, які виражаються за допомогою префіксів і суфіксів. Доконаний аспект виражає дію, яка має закінчений характер, тобто дія має місце один раз і закінчується.

Наприклад:

Я з'їв сніданок - дія закінчилась, сніданок був з'їдений.

Недоконаний аспект, навпаки, виражає дію, яка не має закінченого характеру і може тривати як дія в процесі, так і дія, яка повторюється.

Наприклад:

Я їм сніданок - дія триває.

Китайська мова має три види аспекту: незавершений, завершений та розпочатий. Незавершений аспект відображає дію, що триває або повторюється. Завершений аспект відображає дію, яка вже закінчилась. Розпочатий аспект відображає дію, яка тільки розпочалась або тільки збирається початись.

У китайській мові аспектуальність виражається за допомогою часток, які додаються до дієслів, а не за допомогою префіксів чи суфіксів.

Наприклад, в китайській мові є частки 了 (le) та 在 (zài), які відповідають доконаному та недоконаному аспектам відповідно. Наприклад: 我吃了早饭 wǒ chī le zǎofàn Я з'їв сніданок (доконаний аспект) 我在吃早饭 wǒ zài chī zǎofàn Я їм сніданок (розпочатий аспект) Якщо додати частку 了, то це вказує на те, що дія вже закінчена.

Наприклад : 我写了一封信 wǒ xiě le yì fēng xìn Я написав листа.

А якщо додати частку 正在, то це вказує на те, що дія триває в даний момент часу. Наприклад: 我正在写一封信 wǒ zhèng zài xiě yì fēng xìn Я зараз пишу листа.

Аспектуальні форми в китайській та українській мовах відрізняються за своїми особливостями та способами вираження.

Однією з головних відмінностей є в тому, що в китайській мові аспектуальна інформація виражається за допомогою часток, які додаються до дієслова, тоді як в українській мові використовуються окремі форми дієслова. Наприклад, у китайській мові частка 了 (le) використовується для позначення завершеності дії, а частка 着 (zhe) вказує на тривалість дії. Українська мова використовує різні форми дієслова для вираження аспектуальної інформації, такі як дієприкметники, дієприслівники та інші.

Ще однією відмінністю є те, що китайська мова не має чіткої розрізнення між дієсловом та дієприкметником, тому вона може використовуватись як дієслово, так і прикметник. Таким чином, у китайській мові можна виразити аспектуальну інформацію не лише через дієслова, а й через прикметники.

Крім того, в китайській мові не існує форми перфекту, яка використовується у багатьох європейських мовах для вираження завершеності дії в минулому часі. Замість цього китайська мова використовує частки 了 та 过 для позначення завершеності дії в минулому.

Отже, аспектуальні форми в китайській та українській мовах відрізняються за своїми способами.

1.2 Опис аспектуальних часток та їх роль у творенні часових форм

У сучасній китайській мові дослідники визначають різну структуру категорії аспектуальності. Р.Сяо та Т.МакЕнері визначили, що центром граматичного аспекту є опозиція перфектива та імперфектива. У цій опозиції дослідники китайської мови поділяють перфектив та імперфектив на категорії.

Згідно з К. Смітом, перфективний аспект вказує на ситуації, що мають закритий характер, де дія розглядається як завершена і включає в себе початкову та кінцеву точки. Імперфективний аспект, навпаки, є відкритим і представляє лише частину ситуації, не акцентуючи увагу на кінцевих точках. Розрізняються немарковані та марковані імперфективи, при чому немарковані фокусуються на внутрішньому інтервалі ситуації, а марковані - на початковій або результативній стадії ситуації. Р. Сяо стверджує, що в китайській мові відсутня категорія перфекту як граматична категорія, а вираження його значення залежить від контексту. Перфект не є монолітним як аспектуально-темпоральна категорія, оскільки різні типи перфекту можуть мати зв'язок як з перфективністю, так і з імперфективністю.

Перфектність – є однією з семантичних категорій в межах аспектуальності, що відображає актуальність послідовності дій у відношенні до більш пізнього часу. (Петрухіна, 2009 с. 127).

Категорія перфектності є семантичною категорією, що пов'язана зі специфічною видо-часовою формою дієслова - перфектом. Ця категорія вказує на те, що результат певної дії, що відбулась в минулому, залишається актуальним і важливим в момент мовлення. У семантиці перфекта можна виділити як аспектуальний, так і темпоральний компоненти. Більшість дослідників зазначають, що перфектна форма зазвичай характерна для дієслів доконаного виду і може бути одним зі значень минулого часу. (Dahl, 1985, с. 71).

Вивчення категорії перфекту в китайській мові є частиною дослідження граматичної категорії аспекту. У перших граматичних дослідженнях китайської мови, таких як "перекладні граматики",

дослідники, такі як Ф. Варо, Р. Моррісон, Д. Маршман і Ма Цзяньчжун, виділяли перфект як аспектуально-темпоральну категорію, використовуючи аналогію з латинською мовою та іншими європейськими мовами. У сучасних дослідженнях категорії аспекту китайської мови, перфект розглядається як одне зі значень в системі аспектуальних категорій з визначеними засобами реалізації. Тому варто розглянути визначення категорій аспекту та часу в сучасних граматичних дослідженнях китайської мови.

З початку 1930-х років наукові дослідження категорії аспекту в китаєзнавчих студіях зробили великий крок вперед після появи праць Д. Карра та А. Масперо. Ці дослідження зосереджувалися на аспектуальній категорії китайської мови, а також на темах, пов'язаних з категорією часу. До відомих дослідників цієї теми належать Ван Лі (王力, 1985), Люй Шусян (吕叔湘, 2006), Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), К. Сміт (Smith, 1997), Р. Сяо та Т. МакЕнері (McEnery, Xiao, 2004). Сучасні дослідники категорії аспектуальності китайської мови, такі як Чжао Юаньжень (赵元任, 1979), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), вважають, що основною особливістю аспекту є відображення різних поглядів на ситуацію.

У ранніх дослідженнях категорії аспекту китайської мови більшість уваги була приділена морфологічним показникам, таким як 了 *le*, 着 *zhe*, 过 *guo*, і на меншу увагу зверталось вираження внутрішньої темпоральності у висловлюванні. Багато лінгвістів, які досліджували структурно-семантичні особливості китайської мови, стверджували, що вона є виключно аспектуальною (наприклад, Люй Шусян (吕叔湘, 2006), Гао Мінкай (高名凯, 1986), Дж. Норман (Norman, 1988), К. Сміт (Smith, 1997) тощо), оскільки у китайській мові відсутні показники граматичної категорії часу. Однак, виникає проблема з визначенням релевантних ознак аспектуальності сучасної китайської мови, оскільки більшість мовознавців не мають однозначного висновку щодо визначення категорії аспекту. Це

призводить до протиріч стосовно форми та функцій показників аспектуальності.

К. Сміт та Дж. Кан зазначають, що аспектуальність є ключовою категорією в сучасній китайській мові, оскільки вона не має окремої граматичної категорії темпоральності. Лексикалізовані засоби, такі як прислівники часу, відповідають за позначення часу. Водночас, аспектуальність виражається за допомогою аспектуальних маркерів, які мають граматизовану функцію та передають аспектуальне значення. Таким чином, китайська мова має засоби, що граматично виражають аспект, але не позначають час, що дає можливість вважати її виключно аспектною мовою. У китайській мові дії можуть бути розглянуті як закінчені чи все ще відбуваються, і це є ще однією характеристикою китайської аспектуальності (Norman, 1988, с. 62).

Деніел Карр був першим у світовому мовознавстві, який досліджував категорію аспекти як окрему граматичну категорію сучасної китайської мови. Він використав схему О.Єсперсена і застосував її до сучасної китайської мови, в результаті чого виділив 11 аспектів. Серед них були аорист (了 le), імперфект (нульова морфема / 着 zhe), дуратив (着 zhe), пунктуатив/моментальна дія (нульова морфема, 得 de), закінчений (дієслівне 了.....拉 le..... la, 过 guò(了 le), 完 wan, 来 lai, 去 qu), незакінчений (нульова морфема, 着 zhe, 来着 laizhe), уніфактуальний (.....— yí), фреквентатив / ітератив (来着 laizhe, 过 guò), стабільний (нульова морфема, 着), зміна / інхоатив / інцептив (модальна частка 了 le, 起来 qilai, 上来 shanglai) та імплікація результату / визначеності (过 guò, 到 dao). Основним внеском Д. Карра в дослідження категорії аспекти сучасної китайської мови є те, що він визнав наявність "нейтрального" аспекти, що виражається нульовою морфемою, а також розрізнив два 了 le: "дієслівне 了 le", що виражає перфективне значення, та "фразове 了 le", яке позначає зміну стану (Li & Thompson, 1989, с. 82-83).

Ма Цзяньчжун став першим китайським мовознавцем, який написав наукову граматику китайської мови з назвою "Маши веньтун" (马氏文通 mǎ shì wéntōng). Навіть якщо він не розглядав категорію аспекту безпосередньо, у його роботі досліджувалися частки 也 yě, 既 jì, 矣 yǐ та 耳 ěr, які в класичній китайській мові можуть виражати різні аспектуальні значення.

За визначенням Гао Мінкая, категорія аспекту зосереджується на тому, як подія розвивається протягом певного інтервалу часу, а не на її зв'язку з минулим, теперішнім чи майбутнім. Мовний вчений вказував на відсутність в китайській мові категорії часу та визнавав її виключно аспектуальною. Гао Мінкай виділив три пари опозицій аспектів. Перша пара полягає у відмінності між завершеним аспектом (了 le, 过 guò, 好 hào, 完 wán, 了 liǎo) та результативним аспектом (住 zhù, 到 dào, 中 zhōng). Друга пара - це протистояння дуративного / прогресивного аспекту (着 zhe, 在 zài, 正在 zhèngzài, 正在.....呢 zhèngzài ne) та моментального аспекту (прислівники 才 cǎi, 恰 qià, 刚才 gāngcǎi тощо). Третя пара - це ітеративний аспект (дієслівна редуплікація) та інтенсивний аспект (складне дієслово) (Smith, 1995, с. 34).

Ван Лі визначав категорію аспекту (情貌 qíngmào) як категорію, яка фокусується на часі та відстані, тобто на тривалості та стадіях події. Він стверджував, що категорія аспекту наявна тільки в розповідних реченнях і може виражати початок, тривалість, прогресивність, завершеність, короткочасність події тощо (王力, 1984, с. 216). У своїй іншій роботі дослідник наголошував на тому, що категорія аспекту не зосереджується на теперішньому, минулому чи майбутньому часі, але при цьому тісно пов'язана з темпоральністю (王力, 1985, с. 201). У китайській мові він виділив наступні типи аспекту:

- 1) загальний аспект (普通貌 pǔtōng mào) – без спеціальних морфологічних показників (我明日再来 wǒ míngrì zàilái. Я прийду завтра).
- 2) прогресивний аспект (进行貌 jìnxíng mào) – 那手仍向窗外指着

nà zhī shǒu rēng xiàng chuāngwài zhǐzhe. Та рука ще досі вказує за вікно.

3) перфективний аспект (完成貌 wánchéng mào) – 想了半天 xiǎngle bàntiān. Думав пів дня.

4) нещодавній аспект (близького минулого, 近过去貌 jìn guòqù mào) – 我方才……又打发人进去让姐姐来着 wǒ fāngcái……yòu dǎfā rén jìnqù ràng jiějiě lái zhe Я тільки...знову направив людей увійти та примусити сестру.

5) інхоативний або інгресивний аспект (开始貌 kāishǐ mào) – 越发伤心大哭起来 yuèfā shāngxīn dà kū qǐlái Юе Фа гірко заплакала.

6) послідовний аспект (继续貌 jìxù mào) – 你这样办下去，一定会有成绩的.nǐ zhèyàng bàn xiàqù, yīdìng huì yǒu chéngjī de. Якщо ти будеш продовжувати так робити, то обов'язково досягнеш успіху.

7) короткочасний аспект (短时貌 duǎn shí mào) – 何不念念，我们听听。hébù niàn niàn, wǒmen tīng tīng. Чому б тобі не почитати, ми послухаємо.

Люй Шусян, інший китайський лінгвіст, який досліджує засоби вираження категорії аспекту в сучасній китайській мові, зазначає, що не всі з них пов'язані з темпоральністю. В деяких випадках дія може відбуватись в певний момент чи проміжок часу, але не вимагати вказівки на час. (Люй Шусян, 2006)

Чжао Юаньжень (赵元任, 1979) є ще одним китайським лінгвістом, який провів вагомий дослідження з категорії аспекту та вніс значний внесок у розвиток цієї граматичної категорії. Він проаналізував суфікси дієслів китайської мови, які вказують на аспект (动态 dòngtài), і відрізняв їх від іменних суфіксів тим, що дієслівні суфікси мають необмежену продуктивність, але обмежену лексичну сполучуваність. Однією з досягнень Чжао Юаньжєня є введення поняття "нульового суфіксу", який виконує наступні функції:

- 1) габітуальна;
- 2) вказання на найближче майбутнє;

3) ненарративний (недескриптивний) присудок (赵元任, 1979, с. 126).

Відповідно, у китайській мові Чжао Юаньжень виділяє наступні аспекти:

1) комплетивний аспект (完成态 wánchéng tài) – показником являється суфікс 了 le;

2) прогресивний аспект (进行态 jìnxíng tài) – показником є суфікс 着 zhe;

3) інхоативний аспект (开始态 kāishǐ tài) – показником виступає модифікатор 起来 qǐlái;

4) аспект невизначеного минулого (不定过去态 bùdìng guòqù tài) – показником є суфікс 过 guò; 5) експерієтивний аспект (尝试态 chángshì tài) – редуплікація дієслів; 6) континуатив (继续态 jìxù tài) – модифікатор 下去 xiàqù.

Китайський лінгвіст, Чжао Юаньжень (赵元任, 1979), вніс значний внесок у дослідження категорії аспекту у китайській мові. Він визначив дієслівні суфікси, які вказують на аспект (动态 dòngtài), їх продуктивність необмежена, але лексична сполучуваність досить обмежена. Дослідник введе поняття "нульового суфіксу", який виконує наступні функції:

Мовознавець також відрізняє аспектуальний суфікс 了 le та допоміжну частку 了 le, що мають різницю у діалектах Юе та У.

Гао Мінкай зробив значний внесок у дослідження категорії аспектуальності в китайській мові. Він визначив аспект як категорію, що акцентує увагу на станові дії або процесі протікання дії в неперервному інтервалі, завершенні процесу дії чи її розвитку, початку дії чи її результату. Мовознавець виділяє такі категорії аспекту китайської мови:

1) прогресивний аспект (进行体 jìnxíng tǐ): 着 zhe, 在 zài, 正在 zhèngzài, 正在.....着 zhèngzài...ne;

- 2) комплетивний аспект (完成体 wánchéng tǐ): 了 le(过 guò, 好 hao);
- 3) результативний аспект (结果体 jiéguǒ tǐ): 着 zháo, 住 zhù, 得 de, 到 dào, 中 zhòng;
- 4) починаючий аспект (起动物 qǐdòng tǐ): 刚 gāng, 才 cái, 恰 qià;
- 5) редуплікуючий аспект (重叠体 chóngdié tǐ) : 看看 kàn kàn подивитись, 走走 zǒu zǒu пройтись;
- 6) посилюючий аспект (加强体 jiāqiáng tǐ) : послідовне використання синонімічних слів, наприклад 叫唤 jiàohuàn кричати, 观看 guānkàn спостерігати (Smith, 1995, с. 29).

Ч. Лі та С. Томпсон визначили кінцеву модальну частку 了 в сучасній китайській мові як граматичний показник перфекту. Згідно з їх дослідженням, ця частка виражає значення "зміни стану", що сталася до певного референтного часу (Li & Thompson, 1982, с. 22).

Таким чином, аспектуальна категорія відображає протікання дії та використовує різні мовні засоби, такі як морфологічні, словотворчі, лексичні та синтаксичні елементи речення. Дієслівний предикат є центром формальних засобів вираження аспектуальних зв'язків. Багато мовознавців вважають, що аспектуальна категорія тісно пов'язана з темпоральністю, оскільки обидві категорії надають інформацію про час. Проте, між ними є суттєва різниця, оскільки темпоральність вказує на часову локалізацію ситуації, тоді як аспект виражає зв'язок з часовою формою ситуації незалежно від її розташування в часі.

Загалом вважається, що аспектуальність єдиний елемент граматики китайської мови, який має граматичні маркери, тоді як інші граматичні категорії не виражаються морфологічно. Оскільки дослідження аспекту в китайській мові розпочалися нещодавно, немає однозначної думки щодо набору релевантних ознак для вираження цієї категорії. Однак в результаті робіт таких дослідників, як Чжао Юаньжень (赵元任, 1979), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), Ван Лі (王力, 1985), К. Сміт (Smith, 1997), Ма

Цзяньчжун (马建忠, 1983), Гао Мінкая (高名凯, 1986) тощо, було виділено категорії аспектуальних маркерів, визначена структура аспектуальної системи китайської мови та розглянуто функції морфологічних аспектуальних маркерів.

Висновок до Розділу 1

1. У китайській мові аспектуальність виражається за допомогою різних частинок, таких як 了 та 着, які вказують на закінченість та тривалість дії відповідно. Українська мова також має свої власні засоби вираження аспектуальності, наприклад, за допомогою дієслівних часів та дієслівних форм. Розуміння аспектуальності допомагає правильно виражати часові відношення та уникати непорозумінь у комунікації. Аспектуальність - це властивість дієслова, яка вказує на те, як дія відбувається в часі. Вона відрізняється від часових форм, які виражають точку в часі, коли відбувається дія, тоді як аспектуальні форми вказують на часову природу дії.

У китайській мові аспектуальність виражається за допомогою частинок, які додаються до дієслова. Найбільш поширеними аспектуальними частинками є 了 (liǎo) та 着 (zhe). Частинка 了 вказує на закінченість дії, тоді як 着 вказує на тривалість дії. Наприклад, “吃飯了” (chīfàn le) означає закінчив їсти їжу, а 正在吃飯 (zhèngzài chīfàn) означає зараз їсть їжу.

Крім того, китайська мова має інші аспектуальні частинки, такі як “过, 来 (qǐlái), 完 (wán), які вказують на різні аспекти дії. Наприклад, 过 вказує на те, що дія вже відбулась, а 起来 вказує на те, що дія розпочалась і продовжується.

Українська мова також має свої засоби вираження аспектуальності. Наприклад, дієслова минулого часу із прислівниками вже, ще та іншими вказують на закінчену або незакінчену дію. Дієприслівники, які закінчуються на -ти, -вши вказують на закінчену дію, а дієприслівники, які закінчуються на -ючи, -учи вказують на дію, яка триває в даний момент часу.

2. Розуміння аспектуальності допомагає уникнути непорозумінь у спілкуванні та правильно виражати часові відношення дій та подій. До речі,

китайська мова дуже чутлива до аспектуальності, тому правильне вживання аспектуальних часток.

Аспектуальність в сучасних граматичних дослідженнях розглядається як єдина категорія китайської мови, що має граматиалізовані маркери, але, оскільки дослідження аспекту сучасної китайської мови почалось відносно нещодавно, досі немає однозначного набору релевантних ознак вираження цієї категорії, але завдяки дослідникам, що працювали у сфері аспектології, таким як Ван Лі, Люй Шусян, Гао Мінкай, Дай Яоцзін, Дж. Тай, Ч. Лі та С. Томпсон, К. Сміт, Р. Сяо та Т. МакЕнері, О. О. Драгунов, С. Є. Яхонтов, наявні в китайській мові аспектуальні маркери було поділено на категорії та визначено їх функції.

3.Перфектністю називають аспектуальну семантичну категорію, для якої характерною є своєрідна часова подвійність, тобто поєднання двох

так чи інакше пов'язаних часових планів – попереднього і наступного у одній предикативній одиниці. Перфект, у свою чергу, визначають як аспектуально- темпоральну форму дієслова, яка вказує на те що результат чи наслідок ситуації, що відбулась в минулому, актуальні і в момент мовлення.

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТУАЛЬНИХ ЧАСТОК ТА ЇХ ФУНКЦІЙ У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Аналіз особливостей утворення часових форм з використанням аспектуальних часток.

Для подальшого аналізу функціональних особливостей показників аспекту в сучасній китайській мові необхідно розглянути процеси формування та змін аспектуальних показників, оскільки процеси формування системи цих показників, походження самих показників впливає на їхні функціональні та комбінаторні особливості.

Аспектуальні ознаки в китайській мові сформувалися шляхом граматикизації дієслів (虛化 *xuhua*). Граматикизація - це процес, який призводить до втрати повної лексичної самостійності слова в умовах його використання як службового слова або його перетворення на службову морфему [5, с. 105].

Процес граматикизації в китайській мові відзначається всіма дослідниками граматики, які зазначали, що службові слова в давні періоди розвитку китайської мови виступали як повнозначні слова [9, с. 190].

На найбільш ранніх стадіях розвитку китайської мови, як зазначають дослідники, існувала морфологічна система, у якій також можуть бути виділені і дієслівні категорії, зокрема категорія аспекту. Дослідники відзначають наявність системи дериваційних афіксів, а також системи тонових змін для вираження різних граматичних значень в архаїчній давньокитайській мові.

Так, Унгер висуває гіпотезу, що суфікс *s виконував аспектуальну функцію для утворення перфективної форми дієслова [8, с. 35]. Також дослідники зазначають, що в архаїчній китайській мові імперфективний та перфективний аспекти розрізнялись, відповідно, наявністю чергування глухих (імперфектив) та дзвінких (перфектив) початкових приголосних, а також наявністю двох суфіксів *s з для

перфектива та *h для імперфектива [8, с. 36]. Ці дослідження вказують, що існувало морфологічне розрізнення в системі дієслів, але наявні дані поки що не дозволяють стверджувати, що в архаїчній китайській мові категорія аспекту була систематично маркована.

У давньокитайській мові (X - II ст. до н. е.) існувала система препозиційних видочасових показників. Давньокитайські видо-часові показники вказують на відносний час, позначають час не обов'язково стосовно моменту мовлення. Тільки в діалозі вихідною точкою зазвичай є момент мовлення. Якщо в реченні називається певний конкретний, об'єктивний час (дата, година), показник часу позначає час стосовно цього конкретного моменту або періоду часу. Нарешті, за послідовного опису подій, що відбулися в минулому, ці події описуються так, наче мовець безпосередньо спостерігає їх; отже, у такому разі використання показників часу орієнтується на момент або період, коли відбуваються описувані події [6, с. 58].

У давньокитайській мові існує декілька видо-часових показників: перфектива, давньоминулого і найближчого майбутнього. З огляду на те, що було сказано вище про загальний характер позначення часу цією мовою, непевне, більш правильно було би стверджувати, що ці показники виражають не час, а, скажімо, “передування”, “спогад” і “очікування”; значення минулого і майбутнього буде тоді лише окремим випадком цих більш загальних і невизначених категорій.

Показником перфектива в давньокитайській мові є службове слово 既 jì, потім 已 yǐ. Обидва показники походять від дієслів зі значенням «завершити».

Як аспектуальні показники, вони займають позицію перед дієсловом, вказують, що дія відбулась до моменту, стосовно якого ведеться відлік часу, або іншої дії. Наприклад: 此女安在«...» 此女

«...»今已死矣 *ci nú an zai?* *Ci nú, jìn yí sì yí.*–“Де ця дівчина?”, “Ця дівчина нині вже померла” [6, с. 59].

У багатьох випадках разом із показниками перфектива використовується кінцева частка 矣 *yí*, заперечною формою перфектива в давньокитайській мові виступає заперечна частка 未 *wei* зі значенням “ще ні”; вона виражає заперечення факту завершення дії в минулому.

Давноминулий час виражається за допомогою службового слова 尝 *chang* (зі значенням «колись»), яке походить від повнозначного дієслова зі значенням «пробувати». Цей показник використовується, коли йдеться про події, про які в момент, який є підставою для відліку часу, можна судити лише по пам’яті або за розповідями інших людей [6, с. 59]. У пізній період давньокитайської мови показник 尝 *chang* був витіснений іншим службовим словом 曾 *ceng*.

Наприклад: 北藩蛮夷之鄙人, 未尝见天子 *Beifan manyi zhi biren, wei*

chang jian Tianzi. «Північні варвари - дикуни, ніколи не бачили Сина Неба» [4, с. 47].

Показником найближчого майбутнього є слово 将 *jiang*, теж дієслівного походження. Воно вказує, що подія очікується незабаром. Часто воно має відтінок наміру, але вживається і в назвах дій, що не залежать від волі суб’єкта.

Наприклад: 楚子将死矣 *Chuzi jiang si yí.* –“Князь Чу вже скоро помре 宴子将全楚 *Yanzi jiang zhi Chu.* - Янь-Цзи збирався приїхати до царства Чу” (4, с. 41).

У період середньокитайської мови з’являються нові, постпозиційні, видо-

часові показники, хоча препозиційні показники, що існували в давньокитайській мові, продовжують використовуватись [1, с. 10].

Нові постпозиційні показники (у сучасній китайській мові розглядаються як суфікси), як і видо-часові показники давньокитайської мови, утворюються в результаті втрати дієсловами своїх лексичних значень. Серед основних постпозиційних видо-часових показників дієслова в середньокитайській мові можемо виділити такі: 着 zhao, 地 di, 了 liao, 得 de, 过 guo, препозиційні показники 曾 ceng, 待 dai, 当 dang, 已 yi, 在 zai. Розглянемо ці показники детальніше [2]. Поспозиційний показник 了 liao використовується в таких випадках:

- дієслово, оформлене показником 了 liao, вказує на дію, що закінчилась до початку іншої дії;
- показник може вказувати на одиничну й завершену дію;
- має перфективне значення (незалежно від часу дії);
- якщо після показника 了 liao стоїть рахівне слово або обставина часу, ця форма вказує, що дія тривала в минулому протягом певного часу[2,с.100].

Наприклад: 有食一盤吃了 you shi yipan chi liao Дала тарілку їжі, щоб

[він] поїв [1, с. 16].

将我见了 jiang wo jian liao. - Він побачив мене,

有四字都死了 you si zi, dou si liao. - У мене було четверо синів, і всі вони вмерли» [2, с. 102]. Цей показник перфектива розвинувся від дієсло 了 liao зі значенням «завершити». 了 liao як показник, що вказує на завершеність, з'являється в текстах китайської літератури в період династії Східна Хань (I - I ст. н. е.), але порівняно часто вживаним це слово стає в історичних матеріалах після династії

Цзінь (з V ст.). У текстах цього періоду воно ще зберігає властивості дієслова [12, с. 91].

Дієслово 了 liao трапляється як результативне дієслово у структурах VI+O+V2 та VI+V2, де у функції V2 використовуються декілька дієслів зі значенням «завершити»: 已 yi, 竟 jing, 毕 bi, 讫 qi, 了 liao, дієслово 了 liao починає переважати в цій структурі лише в період династії Тан. Структура V1+O+V2 пізніше розвинулася у структуру VI+V2+O, яка вже потім еволюціонувала у структуру Vle+O [9, с. 213]

Експерієнтів у китайській мові маркується за допомогою суфікса 过 guo, який вказує, що ситуація була пережита в минулому як мінімум один раз, але не триває до теперішнього часу. Відповідно до досліджень Чжао Юаньженя, розрізняють два варіанти суфікса 过 guo:

- Перший варіант - це варіант з нисхідним тоном, що вказує на "неозначений минулий аспект" та позначається показником.
- Другий варіант - це варіант з нейтральним тоном зі значенням «ситуація відбулася як мінімум один раз у минулому, колись». [8, с. 51].

Етимологія показника 过 guo менш досліджена, порівняно з іншими аспектуальними показниками, такими як показник перфектива 了 le. Це може пояснюватись менш помітними синтаксичними змінами, пов'язаними з вживанням цього показника. У давньо-китайській мові він використовується як самостійне дієслово зі значенням «проходити». Перші випадки, коли і 过 guo виражає завершену ситуацію, з'являються у 5 ст. н. е.

Вони демонструють розвиток 过 guo від вираження просторових відношень до вираження темпорально-просторових відношень.

Приклади, коли 过 guo використовується для маркування експерієнта, починають траплятися лише в період династії Сун [8, с. 53].

Показник 过 guo від повнозначного дієслова зі значенням «проходити»розвинувсяв модифікатор напряду дії 教请过来做生活 jiao

qingguolai zuo shenghuo. - «Він наказав запросити вас виконати роботу». Перед першим вжитком модифікатора результату 过 guo в китайській мові він використовувався для позначення завершеності дії. Пізніше ця функція еволюціонує в напрямку вираження досвіду, що згодом стає експерієнтивним значенням. Наприклад, у реченні 先前说过的, 如何来得? Xianqian shuogode hua, ruhelaide? - Як можна покладатись на те, що він казав раніше?, 过 guo використовується для позначення досвіду. [2, с. 108-109].

Показник 得 de утворює результативний вид дієслова, що вказує на результат дії. У середньокитайській мові показник результативного виду міг бути доданий до будь-якого дієслова, навіть якщо саме дієслово без показника вже включало в себе значення результату. При вживанні показника 得 de з дієсловами, що не вказують на дію, він вказує на перехід до нового стану, що виражений дієсловом. Наприклад: 忽听得有人敲门 (hu ting de youren qiaomen) - раптом він почув, що хтось стукнув у двері. У разі дієслів, що вказують на стан, показник 得 de вказує на досягнення цього стану, наприклад: 得甚崇祸术魅 (xuede shen chong huo shu mei) - він вивчав різноманітні диявольщини та чаклунство.

У класичній давньокитайській мові 着 zhe мав значення дієслова "приєднувати, прикріплювати", а в періоди Хань і Вей він з'являвся як друге дієслово у структурі V1+V2. Поступово, у період Південних і Північних династій, показник 着 зберігав певну міру свого значення "приєднувати" та використовувався у каузативній конструкції разом із дієсловом. В цей період 着 zhe використовувався як локативний

показник, після структури V+着 стояла обставина місця. У період Тан до цієї структури додавали додаток, що змінювало значення показника 着 zhe та надавало йому модифікатор результату.

Показник дуратива 着 zhe розвинувся з локативного значення 着 zhe. Цей показник почав вживатися як дуратив у період Північної Сун династії [12, с. 96]. У середньокитайській мові 着 zhe використовувався в наступних випадках:

Показник -了 le вказує на досягнення результату дії або успіх, що залежить від випадкових обставин. У сучасній китайській мові також може використовуватися модифікатор результату 着 zhao з аналогічним значенням.

- Дієслова, які вживають цей показник, надають значення стану, що виникає в результаті дії. Вони можуть бути утворені як від перехідних, так і від неперехідних дієслів. Наприклад, фраза 众人都和闹着 (zhòng rén dōu hé nào zhe) може бути перекладена як "Усі шуміли".

- Другорядний присудок є присудком, що вказує на попередню дію перед основним присудком або відображає дію, що відбувається паралельно з головним присудком. Наприклад: 崔宁指着前面道<...> Cui Ning zhizhao qianmian dao <...>. Після вказівки вперед, Cui Ning промовив <...> [2, с. 99-100].

Препозиційний показник 在 zai вказує на подовженість дії. Загалом показник 在 zai в китайській мові використовується у трьох основних функціях:

- повнозначне дієслово зі значенням «бути, знаходитися»;
- локативний прийменник;
- показник прогресивного аспекти.

Початково функція прийменника 在 zai була просторовою, але пізніше вона розвинулася у локативне дієслово. У текстах класичної давньокитайської мови та епохи Хань використовувалася як

прийменник і як локативне дієслово. Функція як аспектуального показника з'явилася відносно пізно під впливом південних діалектів китайської мови [8, с. 50].

Показники аспекту 起来 qilai та 下去 xiaqu розвинулися найпізніше серед інших показників в китайській мові. На відміну від інших показників, які повністю граматикалізувалися і втратили свою лексичну семантику, ці аспектуальні показники зберігають своє лексичне значення. Використання показників 起来 qilai та 下去 xiaqu починається в періоди Юань і Мін відповідно [12, с. 100].

Показник 地 (di) після дієслів обмежено використовується і зазвичай вживається з дієсловами 坐 (zuo) - сидіти, 立 (li) - стояти, 卧 (wo) - лежати та 住 (zhu) - жити. Дієслова, що мають цей показник, також вказують на стан. Наприклад: "Мені відомо про них не повністю, але я бачив, що вони там живуть." (Дослівно: "Знаю, що вони там живуть зі стану, що був там бачивши їх.") [2, с. 100–101].

Однією з особливостей середньовічних китайських текстів, зокрема текстів епохи Тан, є нефіксоване місце дієслівних аспектуальних показників часу. Наприклад, показник 了 liao може знаходитись після дієслова безпосередньо або після додатка, а показник 得 de може бути перед або після дієслова (зафіксована позиція після дієслова встановлюється тільки в китайській мові епохи Сун). Таким чином, у середньокитайській мові можна спостерігати використання як постпозиційних, так і препозиційних аспектуальних показників.

У давніх і середніх формах китайської мови, препозиційні показники 曾 ceng і 已 yi вказували на минулу подію взагалі або нещодавно відбулася дія з перфективним значенням відповідно. У сучасній китайській мові ці службові слова перейшли до категорії прислівників у формі 曾经 cengjing і 已经 yijing. Наприклад, у реченні

吾已得龙王如意宝珠 (Wu yi de Longwang ruyi baozhu) прислівники 曾经 і 已经 позначають відповідно минулу дію та її результат: "Я вже отримав перлину бажань у Царя Драконів". [1, с. 23].

Протягом середньокитайської мови з'явилися препозиційні показники, такі як 当 dang, що показує на майбутнє, і 待 dai, що вказує на майбутні плани та збирання. Наприклад, фраза «躬耕必当贵 Gong gengbi dang gui» означає «Якщо ти будеш займатись землеробством, то обов'язково будеш шанованою людиною». Утворення таких фраз з допомогою препозиційних показників допомагає передати майбутні дії з відтінком планування та підкреслює їх часову локалізацію. [1, с. 16].

2.2 Аналіз використання аспектуальних часток в утворенні часових форм та їх співвідношення з контекстом.

Існує два варіанти розуміння таких китайських аспектуальних частинок як 了 le, 过 guo, 着 zhe. Одні китайські лінгвісти вважають, що такі службові слова являють собою закінчення дієслів. Чжао Юаньжень в своїй книзі «Граматика китайської мови» вважає, що 着, 过, 了 представляє собою морфологічне закінчення дієслів, які можуть безкінечно поєднувати з дієсловами, і більшість з них не має лексичного значення, цієї точки зору притримується Чжу Десі. Але Чень Готинь заперечує, він вважає, що хоч така думка на перший погляд, найбільше відповідає граматичній особливості індоєвропейських мов, але насправді не відповідає мовній структурі китайської мови. Подібні слова не мають таких морфологічних функцій, які є наприклад в українській мові (суфікси та закінчення).

Коли ми зіставляємо дві мови, не можна припускати і навіть стверджувати, що якщо в одній мові існує певна формальна структура, то така повинна бути і в іншій мові.

Інші лінгвісти вважають, що 了 та 过 є ознакою минулого часу китайських дієслів, а 着 - теперішнього часу. Такі точки зору також не можна приймати. На думку Чень Готина 着, 过, 了 представляють собою в китайській мові

допоміжні слова, які зустрічаються в різних реченнях, які пов'язані будь-яким моментом. Можна сказати, що поєднання китайських дієслів з цими словами не має ніякого зв'язку з часом дії.

Приклад :

你为什么这么看着我? Nǐ wèishéme zhème kànzhe wǒ? Чому ти так на мене дивишся?

昨天见面时, 他就这么看着我。Zuótiān jiànmiàn shí, tā jiù zhème kànzhe wǒ. Коли ми вчора зустрілися, він так на мене дивився. 你再这么看着我, 我生气了! Nǐ zài zhème kànzhe wǒ, wǒ shēngqìle! Я

буду сердитися, якщо ти на мене так будеш дивитися!

这个人我见过。Zhège rén wǒ jiànguò. Я колись його бачив.

见过这个人再走。Jiànguò zhège rén zài zǒu. Побачусь з цією людиною і піду. 吃了饭再走。Chīle fàn zài zǒu. Пообідав та пішов. 吃了饭就不饿了。Chīle fàn jiù bù èle. Поївши, не відчуває голоду.

Окрім вищенаведених аспектуальних частинок, існує ще прислівник 在 zài + дієслово, яке може вживатися в одних і тих самих ситуаціях, як і 着, 过, 了.

Приклад:

我们在下象棋。(你们在干什么? — 现在时) Wǒmen zàixià xiàngqí.(Nǐmen zài gànshénme?—Xiànzài shí) Ми граємо в шахи. Що ви робите ?

- прямо зараз

我们昨天五点钟在下象棋。(你们昨天五点钟在干什么? — 过去时)

Wǒmen zuótiān wǔ diǎn zhōng zàixià xiàngqí.(Nǐmen zuótiān wǔ diǎn zhōng zài gànshénme? — Guòqù shí) Вчора о 5 годині ми грали у шахи (Що ви робили робили вчора о 5? - минулий час)

我们明天下午五点钟可能还是在下象棋。(你们明天下午五点钟可能在干什么? 将来时) Wǒmen míngtiān xiàwǔ wǔ diǎn zhōng kěnéng hái shì zàixià

xiàngqí.(Nǐmen míngtiān xiàwǔ wǔ diǎn zhōng kěnéng zài gànshénme? Jiānglái shí)

Завтра о 5 годині ми будемо грати в шахи. (Що ви будете робити завтра о 5? - майбутній час)

每天下午五点到六点我们都在下象棋。(你们每天下午五点到六点都在干什么? — 超时) Měitiān xiàwǔ wǔ diǎn dào liù diǎn wǒmen dōu zàixià xiàngqí.(Nǐmen měitiān xiàwǔ wǔ diǎn dào liù diǎn dōu zài gànshénme?— Chāoshí) Кожного дня з 5 до 6 ми граємо в шахи. (Що ви робите кожного дня з 5 до 6? - незалежно від часу)

Очевидно, що слово 在 + дієслово означає тільки процес дії, а не час дії.

Тому дане поєднання еквівалентно вживанню дієслова недоконаного виду в українській мові. Воно може належати до теперішнього, минулого і навіть до майбутнього.

就 + дієслово можна використовувати і в минулому, і в майбутньому часі, наприклад:

他早就走了。Tā zǎo jiù zǒule. Він давно пішов 就走就走/我(这)就走。Jiù zǒu jiù zǒu/wǒ (zhè) jiù zǒu. Зараз піду.

В першому реченні за допомогою 早 уточнюється час дії, вона відбулась в минулому. У другому реченні “就走” говорить про майбутню дію, яка виражена в українській мові теперішнім часом. Дія відбувається в майбутньому, але намір, готовність її здійснювати або впевненість в тому, що вона відбудеться, з’являється в теперішньому.

Видова маркірованість китайських дієслів відбувається також лексикограматичними способами. Ми можемо додати службові слова, такі як 了 le, 过 guo, 着 zhe до кінця речення або після дієслова. Окрім цих слів, можливе і додання таких слів після дієслів як 完 wan, 见 jian, 会 hui, які в китайській мові

широко вживаються, з їх допомогою утворенні дієслівні словосполучення можна використовувати як доконаний вид в українській мові. Але відношення дії до минулого або майбутнього або передача відношення дії до часу його здійснення залежить в контексті від наявності імен темпоральної семантики . Наприклад, якщо додати 明天 (прислівник часу) 将 jiāng або 要 yào в речення, то дія завершиться в майбутньому, а якщо додати 了 та 刚刚, 已经, то вийде

завершена дія в минулому. Порівняймо :

我刚刚读完了这本书。Wǒ gānggāng dú wánliǎo zhè běn shū. Я щойно дочитав цю книгу.

明天我一定读完这本书。Míngtiān wǒ yīdìng dú wán zhè běn shū. Завтра обов'язково дочитаю цю книгу.

Доведемо цю точку зору ще прикладами зі статті Чжан Цзицина :

老王送给我一本书。Lǎo wáng sòng gěi wǒ yī běn shū. Лао Ван подарував мені книгу.

他写好两篇文章。Tā xiě hǎo liǎng piān wénzhāng. Він написав дві статті 老王告诉他一件有趣的事。Lǎo wáng gàosù tā yī jiàn yǒuqù de shì. Лао Ван розповів йому цікаву історію.

Окремі дієслівні словосполучення 送给 (подарувати), 写好 (написати), 告诉 (розповісти) у вищезгаданих реченнях можуть означати завершеність дії, таке значення визначається лексичним значенням цих дієслів. Якщо додати 了 після цих дієслів, то воно тільки посилює тон речення.

В момент мовлення ці дії мали місце в минулому, але це не означає, що такий опис тільки може трапитися в минулому, достатньо додати контекст для речення, для того щоб змінився час дії.

Порівняймо:

老王送我一本书, 让我明天去取。Lǎo wáng sòng wǒ yī běn shū, ràng wǒ míngtiān qù qǔ. Лао Ван подарує мені книгу та попросить, щоб я завтра її взяв.

老王一会儿 (要) 告诉他一件有趣的事, 你也去听听, 好开心。Lǎo

wáng yīhuī'er (yào) gàosù tā yī jiàn yǒuqù de shì, nǐ yě qù tīng tīng, hǎo kǎixīn.
Лао Ван скоро йому розповість цікаву історію, ти також підеш послухати, буде дуже цікаво.

Подібна ситуація не може трапитися в таких мовах, де існує маркування часу закінченням дієслів. Наприклад, в українській мові зміна контексту часової відносності обов'язково викликає зміну форми дієслів, тобто не можна використовувати прислівник часу, який позначає майбутній час в реченнях-висловлюваннях, якщо в них дієслово-присудок є формою минулого часу.

Порівняємо : Лао Ван подарував мені книгу завтра.

Лао Ван скоро розповів йому цікаву історію.

Якщо додамо ці прислівники зі значенням часу у речення-висловлювання, то необхідно змінити форму дієслова.

Порівняємо:

Лао Ван дасть мені книжку завтра.

Лао Ван скоро розкаже йому цікаву історію.

Вищенаведене доводить, що в китайській мові неможливо ізольовано уточнювати час дії самого дієслова, потрібно розглянути його в контексті.

Висновок до Розділу 2

1. Сентенціальна частка 了 є одним з головних морфологічних засобів вираження категорії перфекту, і вона має кілька комунікативних функцій, зокрема, акцентування уваги на попередній дії або стані в контексті мовлення. Функції цієї частки в значній мірі залежать від наміру мовця підкреслити певну дію чи стан, а також від загального контексту. У межах семантичної категорії перфекту сентенціальна частка 了 le може вказувати на гіпотетичну ситуацію, нову ситуацію для оповідача, стан або дію, що щойно відбулась і т.д. Крім перфектної семантики, сентенціальна частка 了 le може виконувати різні семантичні значення в межах категорії аспекту, наприклад, перфективність та інхоативність, і використовуватись як засіб вираження модальної семантики в повідомленні.

2. Морфологічний показник ㄅ guò виступає як засіб вираження категорії досвідувального перфекту, що вказує на ситуацію, яка сталася принаймні один раз у минулому протягом не визначеного проміжку часу. Ця категорія перфекту включає такі семантичні елементи, як існування, актуальність в майбутньому (в момент мовлення або в референтному часі), результативність, відокремленість дії від моменту мовлення, кратність, невизначеність часу завершення та ретроспективну позицію спостерігача. Морфологічний індикатор ㄅ guò набуває значення досвідувального перфекту в поєднанні зі словами-вказівниками часу. У деяких випадках морфологічний індикатор ㄅ guò втрачає свою здатність виражати досвідувальну перфектність і виконує функції аспектуального показника ㄟ le.

3. Лексичні та лексико-граматичні мовні засоби допомагають повідомленню набути перфектної семантики у взаємодії морфологічними та контекстуальними мовними засобами акцентуючи увагу реципієнта на часовій локалізації ситуації та підсилюють аспектуально- темпоральні зв'язки змісту повідомлення.

ВИСНОВКИ

У даній курсовій роботі було досліджено роль аспектуальних часток у творенні часових форм в сучасній китайській мові. З'ясувалося, що аспектуальні частки у китайській мові вказують на часові аспекти дії, такі як тривалість, закінченість, регулярність, припинення тощо.

Найпоширенішими аспектуальними частками в китайській мові є "了" та "着". Частка "了" вказує на закінченість дії, тоді як "着" вказує на тривалість дії. Крім того, китайська мова має інші аспектуальні частки, такі як “过”, “气来”, “完”, які вказують на різні аспекти дії.

У сучасній китайській мові аспектуальність розглядається як єдина категорія, що має граматиалізовані маркери. Хоча дослідження категорії аспектуальності сучасної китайської мови почалось відносно недавно, завдяки мовознавцям, що працювали у сфері аспектології, таким як Ван Лі, Люй Шусян, Гао Мінкай, Дай Яоцзін, Дж. Тай, Ч. Лі та С. Томпсон, К. Сміт, Р. Сяо та Т. МакЕнері наявні в китайській мові аспектуальні маркери було поділено на категорії та визначено їх функції.

Перфектність як семантична категорія в рамках системи “аспектуальність-темпоральність” відрізняється поєднанням двох часових планів – попереднього та наступного, які так чи інакше пов'язані між собою. Перфект вказує на те, що результат ситуації, що відбулась в минулому актуальний і в момент мовлення. Семантична категорія перфектності має ознаки результативності, завершеності дії в минулому та її актуальності для наступних подій. Перфект як семантична категорія в рамках аспектуальності має такі функції: співвідношення між дією чи ситуацією, що відбулась у минулому та теперішнім часом, позначення зв'язку події, що відбулась із моментом мовлення, опис характеру протікання дії в часі. У китайській мові виділяють два основні маркери, які допомагають висловлюванню набувати перфектної семантики: сентенціальна частка 了 le та

морфологічний показник 过 guò. Формувати перфектну семантику повідомлення допомагають також лексичні, лексико-граматичні засоби та контекст.

Лексичні та лексико-граматичні засоби є важливими компонентами, які при взаємодії з морфологічними та контекстуальними засобами допомагають висловлюванню набувати перфектної семантики. Прислівник 已经 yǐjīng (вже) виражає завершеність дії або стану, або ж досягнення певного ступеня як завершеності дії, темпоральний прислівник 曾经 céngjīng виражає, що в минулому відбувалася певна дія або стан, але вона припинилася до моменту мовлення.

АНОТАЦІЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

汉语时态形成的关键因素之一是体分词。体分词是独立的词，在确定动词的时间值和改变其体特征方面起着重要作用。

作品相关性：作品相关性在于汉语是世界上使用最广泛的语言之一，具有丰富的历史和文化意义。这种语言不同于世界上其他语言，不仅在词汇和语法特征上，而且在形成时间形式的系统上也不同，这给学习中文造成了一定的困难。

研究体分词在汉语时态形成中的作用有助于语言学的进一步发展，因为它有助于加深对语言特性的理解，并有助于解决与汉语时态相关的问题。语言结构、语法和语义。因此，本课程作业对于中国语言和一般语言学的研究是相关且重要的。

本学期论文的目的在于研究体助词在汉语时态形成中的作用。

实现目标涉及解决以下任务：

1. 汉语语体助词的主要类型及其作用研究。
2. 分析体分词与动词和其他语法元素在时态形成中的相互作用。
3. 根据体分词的类型和使用的上下文确定时态形式的形成特征。

研究对象是体助词在汉语时态形成中的作用。研究的主题是汉语中的体粒子。

本课程作业的实际意义在于提高汉语学习技能：研究体分词在时态形成中的作用，有助于学生加深对汉语语法的理解，提高汉语学习技能。提高汉语教学质量：研究体分词在时态形成中的作用对汉语教师很有用，因为他们将能够更好地理解语言的语法特征，更系统有效地教授学生。改善与中文母语者的交流：了解使用体分词形成时态的特点将使您能够更准确、更清晰地与母语者交流。增加学习汉语的兴趣：学习汉语的语法特点，可以使学生产生兴趣，使语言学习更有趣、更有意义。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Arin, M. (2003). Aspect, Tense And Mood: Context Dependency And The Marker Le In Mandarin Chinese. Sweden: Department of East Asian Languages Lund University.
2. Bache, C. Basboll, H. and Lindberg, C., (1994). Tense, Aspect And Action. Empirical And Theoretical Contribution To Language Typology. Mouton de Gruyter.
3. Binnick, R. (1991). Time and the Verb. A Guide to Tense and Aspect. Oxford University press.
4. Bybee, J., Perkins, R. and Pagliuca, W. (1994). The Evolution of Grammar. Chicago: The University of Chicago Press.
5. Dahl, O. (1985). Tense and Aspect Systems. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
6. Duan, M. (2013). A Comparative Study of Perfect Aspect Category in English and Chinese. Academy Publisher.
7. Geng Erling. (2010). Chinese Grammar in Graphics. Beijing: Beijing Language and Culture University Press
8. Li, Ch. and Thompson, S. (1940). Functional Reference Grammar. Berkley: University of California Press.
9. Li, Ch. and Thompson, S. (1982). The discourse motivation for perfect aspect: the mandarin particle le. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
10. Li, T. (1999). The System of Tense in Contemporary Chinese and the Function of the Tense Markers le, zhe, guo. Honam University. Department of Chinese Language and Literature.
11. Shu-Ying, Y. (1995). The Aspect System of Chinese. Canada: University of Victoria.
12. Smith, C. (1995). The Relation between Aspectual Viewpoint and Situation Type. The 69th Annual Meeting of the Linguistic Society of America.
13. Smith, C. (1997). The Parameter of Aspect. London: Kluwer Academic.
14. Бондарко, А.В. (2001). Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. Москва: Эдиториал УРСС.
15. Маслов, Ю.С. (2004), Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание. Москва: Языки славянской культуры.

16. Мерзлюк, Д. О. (2014). Система показників категорії виду в сучасній китайській мові. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.
17. Мерзлюк, Д. О. (2017). Диференційні ознаки перфективів та імперфективів у сучасній китайській мові. Вісник Маріупольського державного університету, №17.
18. Мерзлюк, Д. О. (2017). Формування та розвиток системи аспектуальних показників у китайській мові. Одеса: Одеський лінгвістичний вісник, №9.
19. 刘月华 (2016). 实用现代汉语语法. 北京: 商务印书馆.
20. 吕叔湘 (1999). 现代汉语八百词. 北京: 商务印书馆.
21. 吕叔湘 (2006). 语法学习. 上海: 复旦大学出版社.
22. 戴耀晶 (1997). 现代汉语时体系统研究. 江苏教育出版社.
23. 曹春静 (2018). 从时体理论看“曾经”和“已经”的语法意义. 上海: 上海外国语大学国际文化交流学院.
24. 王力 (1984). 中国语法理论. 山东教育出版社.
25. 王力 (1985). 中国现代语法. 山东教育出版社.
26. 赵元任 (1979). 汉语口语语法. 北京: 商务印书馆.
27. 陈国亭 (2005). 汉语动词时、体问题思辨. 黑龙江大学俄语语言文学基地.
28. 马建忠 (1983) 马氏文通. 北京: 商务印书馆.
29. 高名凯 (1986). 汉语语法论. 北京: 商务印书馆.